

BREZI PREMTUES I KRIJUESËVE TË RINJ NË LUGINË TË PRESHEVËS

THE PROMISING GENERATION OF YOUNG CREATORS IN THE PRESHEVA VALLEY

Shefat ADEMI¹

¹* Primary Scholl "Zenel Hajdini"- Raincë, Preshevë

*Corresponding author e-mail: shefatademi1@gmail.com

Abstract

Historical memory, serving as a catalyst for a people's future, remains a pillar of resistance in cultivating aesthetic values for the benefit of a country. Albanian literature, created across all Albanian-speaking territories, has sparked curiosity among young creators. This spirit has taken root in a region where the foundations of the Albanian language were laid when the earth and sky were created, and which continues to preserve its national genesis: the Presheva Valley. This region has produced numerous intellectuals, writers, and poets who are cited today with great pride, particularly in the literary field. The legacy of these predecessors has been carried forward by young creators, who have succeeded in elevating Albanian literature—specifically poetry—to a place of distinct value and honor. The emerging poets entering the literary scene have introduced a new wave of innovation, addressing diverse themes related to the current reality and the daily lives of Albanians in this region. Through their literary art, they have conveyed a sense of individual freedom and spiritual healing. Their works demonstrate an unparalleled love for the people of this region and, above all, for albanian literature.

Keywords: Literature, poets, memory, individuals, longing.

Përmbledhje

Kujtesa historike për të punuar për të ardhmen e një populli, mbetet binom qëndrese për të nxjerrë vlera estetike për të mirën e një vendi. Duke treguar se letërsia shqipe e krijuar në të gjitha trevat ku flitet e shkruhet shqip, zgjoi kureshtjen e krijuesve të rinj, që ajo frymë të vendoset edhe në një pjesë ku themelet e gjuhës shqipe ishin vendosur kur ishte krijuar toka me qiellin, dhe që vazhdon akoma ta mbajë gjenezën kombëtare e që është Lugina e Preshevës, e cila në vete nxorri shumë intelektualë, shkrimtarë, poetë që sot përmenden me krenarinë më të madhe sidomos në fushën letrare. Karvanin e paraardhësve e vazhduan krijuesit e rinj, dhe që tani kanë arritur që letërsinë shqipe gjegjësisht poezinë ta ngrej në masë jashtëzakonisht të çmuar dhe duke ia dhënë vendin dhe nderin aty ku e meriton. Poetët e rinj që dolën në skenën letrare sollën një novatorizëm tjetër, duke trajtuar tema të ndryshme që lidhen me aktualitetin dhe përditshmërinë që shqiptarët e kësaj treve e jetojnë çdo ditë. Ata sollën ndjenjën e të qenurit individë të lirë dhe shërimin shpirtëror përmes artit letrar, që me veprat e tyre, treguan dashurinë e pashoqe për popullin e kësaj treve, e veçanërisht për letërsinë shqipe.

Fjalët kyçe: letërsi, poetë, kujtesë, individë, mall.

Fillimi shekullit XXI, në sferën e globalizmit letrar solli ndryshime rrënjësore si shkas për ta ringritur edhe me fuqishëm letërsinë bashkëhoire shqipe në Luginë të Preshevës. Që nga

vitet 80-ta, kur shkrimtarët dhe poetët e Luginës, e patën të patjetërsueshme të jenë në hap me kohën për ta ringritur edhe njëherë fjalën e bukur shqipe. Si rezultat i kësaj, ata shpërfaqën dukuritë shoqërore që e tangonin kryekëput popullin e kësaj ane. U desh një kohë bukur e gjatë, që në skenën letrare, të parqiteshin pasardhës që do ta vazhdonin krijimtarinë poetike duke shkrirë gjithë elanin e tyre shpirtëror, për një të nesërme më të mirë.

Heshtja e tyre shekullore i kushtoi shumë kësaj treve, sepse padrejtësitë që po bëheshin në kurriz të shqiptarëve kudo ku jetonin, domemos duhet të pasqyroheshin dhe shkruheshin në letër, që nesër të mbeteshin testament për gjeneratat që do të vinin më pastaj. Shumica prej tyre e bënë që letërsia të ketë shpirtin e saj bilur, që në duart e lexuesve të ndjehet edhe më fort nga pritshmëritë që ajo shpërfaqte ditë për ditë. Letërsia si krijimtari imagjinate dhe e mundshme i mundësoi krijuesve të rinj, ta shohin botën më ndryshe dhe të kenë qasje shumëdimensionale në memorjen e tyre. Nuk është e rastësishme, se shumica dërmuese poetëve dhe shkrimtarëve udhëhoqën klube letrare, që me aktivitetin e tyre ngjizën dëshirën, e krijuesve të rinj të dalin si kërpudha për ta gdhendur e shkruar me mjeshtëri poezinë shqipe.

Presheva në gjirin e saj, pati dhe ka poetë e shkrimtarë model si rasti i *Qerim Arifit, Fehime Salihut, Bilall Maliqit, Avni Shaqirit, Mexhid Memetit, Jonuz Fetahaj, Arsim Halilit*, e shumë të tjerëve që me penën e tyre shpallën të hapur, rrugën e pasardhësve të rinj që të sjellin krijimtari letrare shpirtërore, për të mirën e kohës por edhe të dashurisë për vendin. Në skenën letrare, në dekadat e fundit përsëri poezia u paraqit si mbretëreshë e arteve e cila në krijimtarinë e saj arriti në përmasa të jashzakonshme, sepse dëshira dhe vullneti u bënë promotor të ideologjisë së tyre, për të sjellë në mesin e lexuesit krijime burimore të karakterit të fort edhe emocional.

Lugina e Preshevës (Preshevë, Bujanoc e Medvegjë), që historia i la hise të rënda mbi supet e saja, ajo asnjëherë nuk e mposhti dëshirën që të afirmohej me kulturën e saj, për ta rishfaqur kudo ku kërkohet sidomos në qytetet ku tashnë vargu poetik dhe letërsia ishin rritur dhe po shkonin drejt një përjetësie të dyfishtë. Krijuesit e rinj, u shfaqën si uraganë dhe sollën një freski shpirtërore, duke u marrë me tema të cilat jetonin në mesin e popullit dhe për popullin. Një konglomeratë poetësh, erdhën hap pas hapi si: *Majlinda Shaqiri, Sejhane Mehmeti, Marigona Fejzullahu*, rasti i poetit *Fitim Nuhiut* një plejadë poetësh që po premtinin, se poezinë do ta ngrenin në qiell. Ata erdhën me kohën dhe për kohën, dhe secili nga ta paraqitën një tablo që memoaret letrare, do t'u bënin një vend nderi në letërsinë shqipe.

Njeriu që ecë paralel me kohën, para vetes çdoherë paraqet një imperativë kohore sepse lexuesi i së nesërme, do ta gjykoj ndryshe fatin e gjithë atyre që shkruan për të sotmen, të nesërmen dhe të përjetshmen. Fatin e njëjtë si rasti i Migjenit, që në poezi paraqiti një tablo reale të Shqipërisë së viteve 30-ta, kur Naimi si një romantik e idealizoi atë për ta mbushur shpirtin me kombtarizëm ishin dy gjëra krejt ndryshe, por edhe rasti i Lasgushit i cili edhe pse jetoi në diktaturë ai nxori poezi të dorës së parë që bashkëkohaniku i tij Noli, e sfidoi veten edhe në poezi por që poezia e tij me motive politike, çoi peshë të madhe tek masa e popullit si kushtim për të qenë i lirë në trojet ku jeton. Prandaj, ky model poezie u ndie edhe në periudhën moderne për të vazhduar të bashkëkohorja dhe udhërrëfyes, se arti letrar jo vetëm që zgjon dashuri atdhetare e fluide ajo vazhdon dhe do të vazhdoj me dekada.

Fillimi i krijimtarisë letrare, nis me poeten *Sejhane Mehmeti* e cila para lexuesve u shfaq si Orfe, ku nëpërmjet lexuesit të së nesërme ajo vazhdon të krijoj një letërsi poetike me veprat e saja si: "*Metafora e heshtjes*", "*Në hirin e motit*", "*Le Code*", dhe "*Netë Preshevarë*". E diplomuar për letërsi shqipe, që në krijimet e saja shihet se botën e sheh me një prizëm jashtzakonisht tjetër. Poezia e saj ta kujton, Azem Shkrelin, Pashko Vasën që janë edhe si doza kushtimi për mallin, vendlindjen, madje edhe djepin e Preshevës e cila nëpërmjet një trishtimi përkund ndjenjat e saja. Ja një varg te poezia "*Netë Preshevarë*" ku netët për të janë të trishta dhe në vetminë e plot, ajo jep një varg mbreslënës:

*Në Preshevë, nata s'është vetëm natë
Është dhimbje, është fjalë që s'thuhet.
Në dritare ndizen dritat me frikë,
Si shpresa që dridhet në fund të syrit.³³⁸*

Autorja përmes këtij vargu, paraqet një ndjesi shpirtërore duke e gërryer frikën, dhe duke sjellë emocione të pafundme shprese, sepse Presheva në mendjen e saj, pikon një shpresë të re për të nisur një tjetër optimizëm për të ardhmen. Sejhanja në këtë poezi që mbyllet në me këto vargje:

*Dhe kështu, çdo natë preshevare,
Është një testament, që digjet në qetësi,
Në një vend që s'ka fjalë për dhembjen,
Po rri drejt si flamuri në erë.³³⁹*

Në stilin migjenian, nën flamujt e melankolisë nostalgjia e saj është një mision i prerë sepse për të flamuri është flamur shprese se një ditë, ajo do të ngadhënjë dhe do të bëhet simbol shprese që nuk do ta tund asnjë erë sado e fuqishme të jetë ajo. Në veprat e saja letrare, është prezente miti, i cili asnjëherë nuk e mposht dëshirën e saj për ta përdorur në ndjesitë e saja shpirtërore. Miti i bukurisë fizike, i dashurisë për atdheun janë njësh me dëshirën e saj për ta parë të përparuar vendin e saj.

Si gjithë poetët janë të destinuar që përmes vargut të tyre mbreslënës ata e kanë të pamundur që mos t'i qasen atdheut. Atdheu për të është buka e jonë e përditshme, e më së miri ajo e paraqet poezinë “Malli për atdhe” e cila është edhe poezi shpirtërore e saj:

*Pikat e shiut
Krijojnë një melodi.
Rrëmujë zhurme
Për një jetë më të mirë
Ne ikëm me kohën
Përmallimin
Mallin
Kthimin për në atdhe
Që hapi krahët, për ne.³⁴⁰*

Përmes këtij vargu, ajo ndeshet me përditshmërinë të cilën e jeton ku zhurma paraqitet si një ogur i zi e mbështjellë me zhurmë të cilën ajo di ta përfjollë shpirtërisht e emocionalisht. Me veprimtarinë e saj poetike, *Sejhanja* e vazhdoi rrugën e paraardhësve poetë, që kishin bërë një tablo për të gjithë gjendjen shoqërore dhe shpirtërore të saj, e që sot në duart e lexuesve ajo lexohet me kureshtje për përkushtimin e saj që nëpërmjet pendës ta bëjë për vete lexuesin.

I së njëjtës rruge në grupin e brezit krijues, i takon edhe poetja e re *Marigona Fejzullahu* e cila në këtë grup meriton një respekt, sepse pena e saj, premton shumë dhe në poezinë shqipe ajo tregoi vërtetë vlera estetike, duke u përballur me sfidat që e tangojnë emocionalisht. Marigona në këtë zhanër eci këmbëzbathur por asnjëherë nuk ndjeu dhimbje, për ta treguar se poeti është si era që nuk mposhtet asnjëherë.

Veprat e saja letrare “*Fjalë e lotë*”, “*Në stacionin e lumturisë*”, dhe “*Psherëtimë malli*” janë disa vepra të saja në të cilën autorja vazhdimisht kërkon qetësi shpirtërore, ballafaqim emocional me të tashmen, dhe shpresë për të ardhmen. Duke lexuar veprat e saja, me një frymë

³³⁸ Sejhane Mehmeti, *Netë Preshevare*, fq.15.

³³⁹ Po aty, fq.15.

³⁴⁰ Sejhane Mehmeti, *Metafora e heshtjes*, Prishtinë 2009, fq. 49.

ritmike vjen në përfundim që secila poezi ka një mishërim goxha të fortë sidos kur kërkon qetësi shpirtërore:

*Qetësi më do zemra
E qetë në shpirt të jam
Nganjëherë të rri vetëm
Këtë dëshirë sot e kam³⁴¹*

Ajo kërkon një shpirt të pastër për t'u larguar dikund në qetësinë e pafundme për të thënë të vërtetën e saj, e cila shoqërohet me dëshirën që poeti të jetë i lirë në vetminë e vet për t'i thënë gjërat hap pas hapi. Duke lexuar edhe veprat e tjera poetike të Marigonës, lexuesi do të ndeshet, me të gjitha preokupimet jetësore, por së cilës gjithmonë i japin kurajo për të ecur përpara.

Karvani i letërsisë shqipe, tek brezat krijues në Luginë hapi edhe shtigje të tjera ku krijuesit e rinjë vazhdojnë të jenë prezent në skenën letrare, duke e gdhendur atë me mjeshtri të pashoqe. Rasti më emblematic është ardhja në skenën letrare e poetes *Majlinda Shaqiri* nga qyteti i Medvegjës. Ajo erdhi si furtunë, sepse e kërkonte koha bashkëkohore e cila po e priste me derën hapur, për t'i dhënë jetë poezisë shqipe në Luginën e Preshevës. E arsimuar dhe kulturuar në djepin e Medvegjës nanë, ajo solli një freski duke jetuar e ëndërruar për një të nesërme në atdheun e saj, që si Feniks qëndroi përballë rrebesheve të kohës.

Konglomerata e veprave të saja njëpasnjë dolën si rrufe, ku spikasin një numër i këngëshëm i librave të saj, që ajo i nxori me pasionin e flaktë si: "*Në sytë e qiellit*", "*Zëri im për ty Medvegjë*", "*Mozaik Qëndrese*", dhe së fundmi libri "*Ju e dini emrin tim, por nuk më njihni*" janë vepra poetike që Majlinda i ofron lexuesit të sotëm, të nesërmes dhe të përjetshmes.

Medvegja vendlindja e saj, mbeti dashnorja e qiellit të kaltërt sikur Migjeni që e portretizoi Shkodrën e tij, që aq shumë e kishte marrë malli prej shkuarjes në Manastir për studime, ku nga dashuria e madhe dhe malli që ta shihte Shkodrën e tij, sikurse qytetet e zhvilluara, ja se si Majlinda e portretizon në vargun e saj dashurinë për vendlindjen e saj:

*Erdha toka ime!
Të shoh me sy
Me sytë e mi të sheh gjithë bota
Na ndanë si copëza qielli,
Lotin ta fshinë dhe të mbyllën në kafaz!³⁴²*

Nëpërmjet dashurisë së flaktë, dhe nëpërmjet lotit shpirtëror ajo bëhet Albatrosi i Bodlerit e cila e struktur në shpirtin fliud kërkon mëshirë në sytë e saj për ta parë vendlindjen e saj, të qytetëruar e jo të ndarë nga trangu etnik shqiptar. Ajo në formë të kushtrimit ndaj egos së vet dhe dëshirës së flaktë e të përbetuar para Zotit, arrinë ta ngushëlloj veten se vetëm të bashkuar do arrimë të jemi, unifikues në qëllimet tona:

Do jemi bashkë, unë, ti dhe gjithë bijtë e bijat e kësaj toke!³⁴³

Shpirti i autores, flet me një gjuhë tjetër, që e mbyllur në vargun poetik Majlinda ka aaritur që poezinë e saj ta shoh me një dimension kredibil, që rolin e poetit ajo na drejtohet:

*Mos guxo të prekësh ndjenjat,
Se të godas me vargjet e mia,
Të sulmojë me ritëm dhe rimë,*

³⁴¹ Marigona Fejzullahu, Psherëtimë malli, Lena, Prishtinë, 2023, fq.42.

³⁴² Majlinda Shaqiri, Zëri im për ty Medvegjë, Lena, Prishtinë, 2023, fq.26.

³⁴³ Po aty, fq.26.

*Me tingujt e melodisë,
Shpirtin ta ngulfas,
Se jam poete dhe flas me ndjenja,
Nuk lejoj askënd të më godas..!*³⁴⁴

Majlinda e gdhendi poezinë me zanatin më të madh, sepse në shpirtin e saj mbeti dhe vazhdon të mbesë triptiku vendlindja (Medvegja), malli, poezia. Duke punuar në rrethana krejt ndryshe nga autorët e parë, ajo ka arritur ta senzibilizoj masën se “atdheu mbetet atdhe, bile edhe kur të vret” siç potenconte Mitrush Kuteli në testamentin e tij, e Majlinda si poete e letërsisë bashkëkohore mbetet emblemë e këtij zanati, duke sjellë para lexuesit vargun shqip që mbështetet kryekëput në atdhedashurinë, realitetin e kohës besa edhe mesazhe edhe për të ardhmen. Ajo do të vazhdojë të botojë e ribotojë, ku zërin e Luginës së Preshevës do ta përfaqësojë denjësisht, dje, sot, nesër, pasnesër, përgjithmonë.

Poezia shqipe me ritmin më të madh, vazhdoi duke u zgjeruar në horizontet e saja krijuese fal përkushtimit të zellshëm të krijuesëve të talentuar siç është rasti i poetit *Fitim Nuhiu* i cili para lexuesve servohet i gatshëm të jetë para lexuesit dhe botës magjike që vetëm ai mund të krijojë. Fitimi është i kalibrit realist e modernist, duke pasqyruar një kohë në të cilën në shumicën e rasteve ai shpërthen si vullkan kur atdheun e tij e sheh të çrregulluar. Gjer më tani ai ka botuar një seri të veprave letrare si “Ç’njerëz”, “*Rrëfimet e Masar Nuhiut*”, “*Vdekja është femër*”, “*Rrëfimet e babait tim z. Ahmet Nuhiut*”, dhe “*Carpe Diem*”.

Duke u mbështetur në realitetin e kohës, në veprat e tij spikasin motive të ndryshme nga jeta që ai e përcepton në mënyrën më të mirë, sepse ai nuk ndihet i qetë gjersa në sipërfaqe të tokës sheh padrejtësi shoqërore, që vetëm poeti din si ti kundërpërgjigjet nëpërmejt artit të tij. Vepra letrare e tij, kap horizonte të reja në letërsinë shqipe me vet faktin se shpirti i tij krijues dëshmon, thelbin e arsyetimit të tij ku si prozën ashtu edhe poezinë, e vajtoi si mjeshtër i dorës së parë. Bota aktuale e poetit Fitimit, është një botë që saherë shëtit ai e ndjenë që nëpërmjet artit të poezisë ta shpreh talentin e tij. Edhe pse vargjet e poetëve nuk vdesin asnjëherë, nuk harron të kërkojë të falur atyre që nëpërmejt vargjeve të mbetet i “pavdekshëm”:

*Ju kërkoj të falur që nuk jam i pavdekshëm,
Që kam një afat skadence,
Që kam një kufi tokësor
Që një ditë s’do më shihni kurrë
E nuk jam i sigurt se vallë a mund t’iu shoh edhe unë ju!*³⁴⁵

Ai nuk harron edhe të kërkojë të falur, në stilin migjenian ku thotë “unë ndoshta djep i juej, apo vorr i juej”, sepse jo çdokush e kupton poetin në stilin e tij. Nga ky varg lë të kuptojnë se nëpërmejt alegorisë ai dëshiron të na tregojë, të pa tregueshmen. Përjetësia dhe vdekja janë të pashkoqitura në memorien e tij. Ai e idealizon veten sikur me Nostin e Lasgushit, i cili nuk kërkon mëshirë që ta duan kur të mos jetë gjallë, sepse siç thotë në një varg të tijin:

*Më qani sa jam i gjallë
Më duani sa të jem gjallë*³⁴⁶

Poezia e këtyre krijuesve, do të ndihet shpirtërisht edhe më gjatë, sepse në këtë sferë ajo dëshmon pjekurinë e lart, se poezia shqipe në Luginën e Preshevës në të ardhmen do t’i qaset edhe më fuqishëm dëshirës, për të arritur edhe më lart majat e suksesit. Përveç këtyre krijuesve,

³⁴⁴ Majlinda Shaqiri, Në sytë e diellit, Lena, Prishtinë, 2020, fq.11.

³⁴⁵ Fitim Nuhiu, Vdekja është femër, fq.26.

³⁴⁶ Po aty, fq.71.

tani në skenën letrare në Luginën e Preshevës, kryesisht janë paraqitur krijues të rinjë të shkollave fillore e të mesme, që zakonisht shkruajnë poezi të lehta me motive të ndryshme nga jeta, gjithmonë duke sjellur freski në mesin e shoqërisë dhe gjithë atyre që dëshirojnë të merren me letërsi kryesisht me zhanrin e poezisë. Me këto krijues, të cilët e përfaqësojnë poezinë dhe Luginën e Preshevës kudo ku flitet shqip, do të mbetet testament i gjeneratave të reja, se rruga e nisur me synim për të mirën e vendit dhe shoqërisë, padyshim do të jenë frytet e suksesit dhe pjesë e fitores sonë të përjetshme.

Referencat

- [1]. Mehmeti, Sejhane, Metafora e heshtjes, Prishtinë, 2009.
- [2]. Mehmeti, Sejhane, Netë Preshevale.
- [3]. Mehmeti, Sejhane, Në hirin e motit, Lena, Prishtinë, 2019.
- [4]. Shaqiri, Majlinda, Zëri im për ty Medvegjë, Lena, Prishtinë, 2023.
- [5]. Shaqiri, Majlinda, Në sytë e diellit, Lena, Prishtinë, 2023.
- [6]. Fejzullahu, Marigona, Psherëtimë Malli, Lena, Prishtinë, 2023.
- [7]. Nuhiu, Fitim, Vdekja është femër, Armagedoni, Prishtinë, 2023.